

Yaşadıkça. Eğitim

MAYIS/HAZİRAN 1992
SAYI:22
8000 TL.
(KDV DARI)

- Okumadan Önce Konuşmasını Öğrenmek Gerekir
- Sorumluluğu Öğretmek: Dalton Planına Dönüş
- 0-3 Yaşları Arasında Çocuk Gelişimi ve Ana-Babanın Katılımı
- Çocuklar Neden Suç İşler?
- Çin, Japonya ve Türkiye'de Okulöncesi Eğitim
- Teori/Uygulama

YAYINCIDAN OKURA

Değerli Okuyucularımız,

Yeni uygulamalar, sınavlar derken yoğun biçimde geçen bir öğretim yılı daha sona ermiş bulunuyor. Bu öğretim yılında ulusal eğitim sistemimizde gerçekleştirilmeye çalışılan değişikliklerin uygulamada getirdiği sorunlar, eğitim sektöründeki yeniliklerin geniş bir süreci gerektirdiğini bir kez daha göstermiştir. Eğitim-öğretim alanındaki değişikliklerin ve sisteme yönelik yeniliklerin, uygulamadan önce yeterince tartışılması, tüm olası sorunların araştırılması ve her işlev için uygulama sürelerinin iyi planlanması gerekmektedir. Buralardaki aksamalar, hatalar, doğrudan doğruya eğitim sektöründeki bütün kuruluşlara olması gereken güveni sarsabilmektedir.

Bu sayımızda yine değişik konularla karşınızdayız. Prof. Dr. Adil Türkoğlu, "Okumadan Önce Konuşmasını Öğrenmek Gerekir" başlıklı yazısıyla, ilkokul I. sınıf öğrencilerine okuma-yazmadan önce, dinleyebilme, anlayabilme ve konuşabilme özelliklerinin kazandırılmasını vurgulamaktadır.

Eğitim-öğretim akımları içinde önemli bir yeri bulunan Dalton Planı'nın, günümüz eğitim anlayışına ışık tutan bir çok özellikleri bulunmaktadır. Bu konudaki çeviri yazının ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Uzmanı Sevgi Koşaner, 0-3 yaşları arasında çocukları olan ana-babaların ellerinden düşüremeyecekleri, adım adım çocuk gelişimini içeren bir yazı hazırladı.

Doç.Dr.Mine Mangır ve Araş. Gör.Figen Başar "Çocuklar Neden Suç İşler?" başlıklı yazılarında çocukları suça iten etkenleri incelemektedirler.

Dr.Asuman S.Saracaloğlu'nun Çin, Japonya ve Türkiye'deki okulöncesi eğitiminin karşılaştırmalı biçimdeki incelemesini de bu sayımızda bulabilirsiniz. Nihayet, Bir Sorunumuz Var ve Eğitimde Teoriden Uygulamaya köşelerimizde de ilgi çekici konular yer alıyor.

23. sayımızda buluşmak üzere. Saygılarımızla.

Sahipli Kültür Hizmetleri A.Ş. Fahrettin AKINGÜÇ	Ofset Hazırlık YA/BA YAYINLARI	Yapım - Yönetim YA/BA YAYINLARI 7. -8. Kısım A 21 -B Blok D. 101 34 750 Ataköy İSTANBUL Tel:560 33 28-560 30 48- 543 71 51-543 71 52 Fax: 560 32 13
Yazı İşleri Müdürü Bahar GÜNVER	Fotoğraflar Temel YIRMİBEŞ İsmet GÜMÜŞDERE	
Yayın Yönetmeni İlhami FINDIKÇI		
Yayın Yardımcısı Gülray DOKUZOĞUZ	Film ve Renk ayırımı FILMON	Abone koşulları Yıllık (6sayı) 40 000TL. Abone ücretleri için: Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H.No: 2888 Yaşadıkça Eğitim ya da Posta Çeki H.No: 475 009
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Baskı ve Cilt Hümiyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A. Ş. Halkalı- İSTANBUL	
Bu sayıya katkıda bulunan Armağan KÖSEOĞLU		

İÇİNDEKİLER

Okumadan Önce Konuşmasını Öğrenmek Gerekir

Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU

Yanlış anlamadan okumayı öğrenme, bir eğitsel yöntemdir.

4

Sorumluluğu Öğretmek: Dalton Planına Dönüş

June EDWARD

Önceki kuşaklardan endüstri için dakik, yetkiye boyun eğen ve tek düze işlerde çalışabilen kişiler olmaları beklendi.

6

0-3 Yaşlar Arasında Çocuk Gelişimi ve Anababanın Katılımı

10

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Uzmanı Sevgi KOŞANER

Yeni doğan bebekle birlikte, bir ailede

sorunlar ve sorumluluklar gündeme gelir.

Çocuklar Neden Suç İşler?

18

Doç. Dr. Mine MANGIR
Araş.Gör. Figen BAŞAR

Günümüzde suçlu çocuklar sorunu hızla artmakta, üzerinde önemle durulması gereken problemlerden biri haline gelmektedir.

Çin, Japonya ve Türkiye'de

Okulöncesi Eğitim.

21

Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU

Araştırmalar, yaşamın ilk yıllarındaki çevre koşullarının, çocuğun ilerdeki gelişimini önemli ölçüde etkilediğini, kişilik gelişimine yön verdiğini, özellikle bilişsel gelişiminin üçte ikisinin altı yaşına kadar tamamlandığını ortaya koymuştur.

Bir Sorunumuz Var?

27

Eğitimde Teoriden Uygulamaya

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin 6 Yaş Grubu Çocuklarındaki Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi

28

Nilgün KAYNAROĞLU

Okumadan Önce Konuşmasını Öğrenmek Gerekir

Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU

Prof. Dr. Adil
TÜRKOĞLU

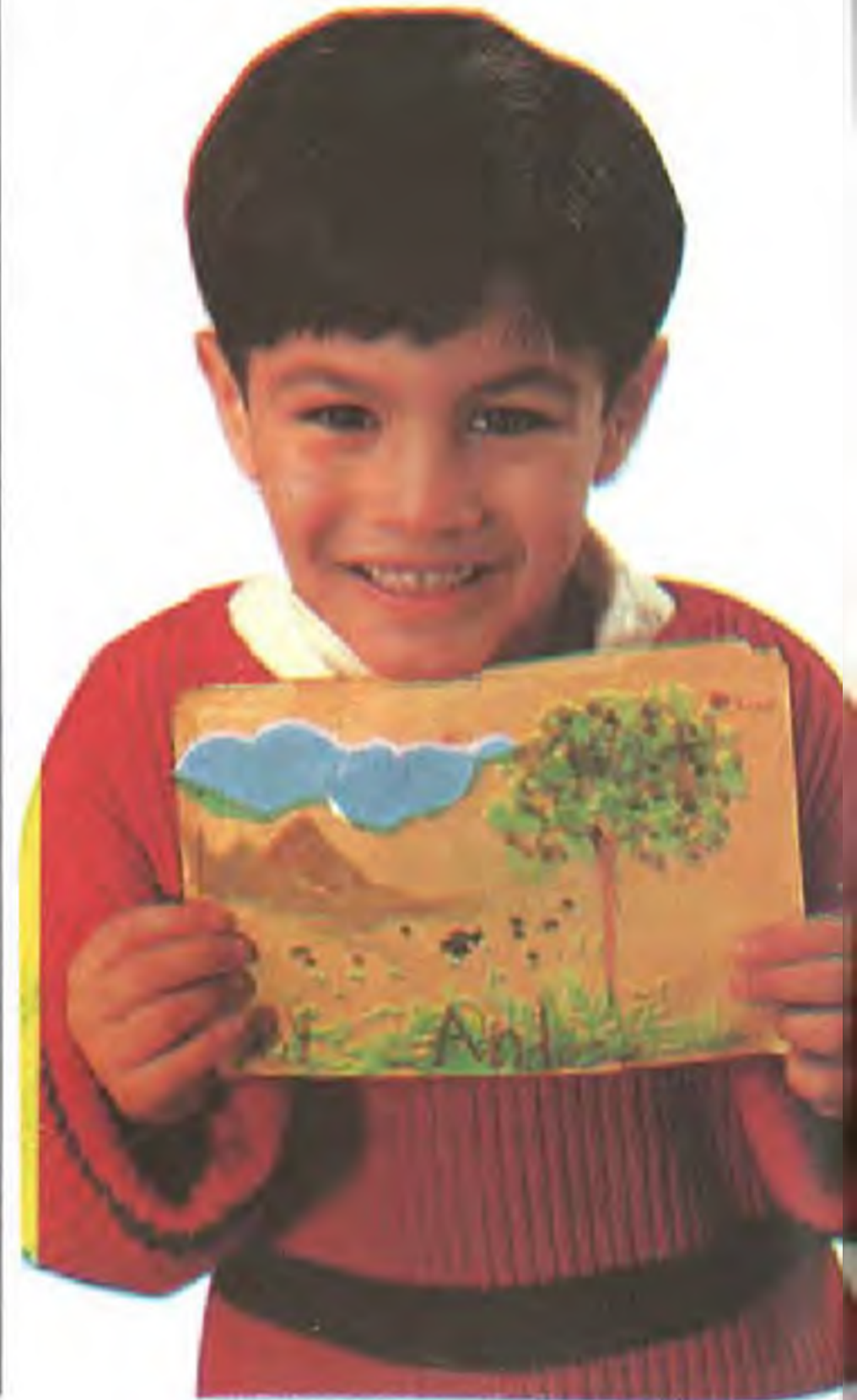
1970'te A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. bitirdi. 1972'de "Program Geliştirme" alanında, bilim uzmanlığı derecesi aldı. 1977'de "Türkiye ve Fransa'da Lise Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" adlı tezi ile doktora derecesi aldı. 1979-1980 Öğretim yılında, "Fransa, İsveç ve Romanya'da Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması" adlı teziyle doçent ünvanını aldı. 1989'da "Eğitim Yüksekokulları Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar" adlı çalışmasıyla profesör oldu. 1986'da Adana Eğitim Yüksekokulu'nun kurucu Müdürlüğü'ne atandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

Yanlış anlamadan okumayı öğrenme, bir eğitsel yöntemdir.

Çeşitli yönleriyle bir sorunu konuşmaksızın ele almak, yanlış anlamalara neden olmaktadır. Yapılan bir araştırma; az, eksik ya da yanlış konuşanların, okuduklarını yanlış anladıklarını göstermektedir.¹ Yanlış anlamadan okumayı öğrenme, bir eğitsel yöntemdir. Yalnız burada sorun; tüm çocuklara uygun, ortak bir yöntemin olmamasındandır.

Yöntemi ortaya koymadan önce, hangi koşullarda öğrenmenin gerçekleşeceği tartışılacaktır. Halihazırda, ilkokul 1. sınıf öğrencileri, iki ayda, aralık ayından önce, okuma-yazmasını öğrenmektedirler. İlkokul bitinceye değin, 40 saat Türkçe dersi görmelerine karşın, değişik bir kitap okumamakta, okuma alışkanlığı kazanamamaktadırlar. Okullarda, zamanın nasıl kullanıldığı sorunu tartışılmaya açıktır. Öğrencilerimiz normal zekaya sahip olduklarına, diğer ülke ço-

cuklarından daha az zekî olmadıklarına göre sorun nedir? Çocukların zihni, psikomotor, duygusal yeteneklerinin yıllara dağılımı incelenmekte midir? Yoksa bazı aylarda ve yıllarda yoğun bombardımana mı uğratılmaktadırlar?²

Normal okuma yaşı ülkemiz koşullarında 7 ile 8 yaştır. 5 ile 6 yaş arasındaki çocukların çoğunluğu, henüz okuma olgunluğuna ulaşmamaktadırlar. Bu olgunluk için yalnızca yaş ve zaman sözkonusu değildir. Çocuğun belirli olarak konuşabilmesi, derdini anlatması gerekir. Çocuk, bir hikayeyi arkadaşlarına anlatabilmelidir. Arkadaşlarının anlattığı öykü ve masalları da dinleyebilmelidir. Konuşmaktan zevk alan çocuk, konuştuğularının yazıldığı kitapları, defterleri merak eder.

İlkokula başlayan çocuk, hemen okuma yazma öğretimine başlamaktadır. Öğretmenler arasında bir yarış vardır. 15 Eylülde okula başlayan çocuklar, 15 Kasımdan önce okuyup yazabilmektedirler. İlkokul birinci sınıflarda (gözlediğim) çocuklar okulu sevmemekte, kitap okumak istememektedirler. Çünkü iki ay, yarış atı gibi, ipi göğüslemek için koşuşturılmaktadırlar. İki ay sonra yarışı kazanmış, bezmiş, bıkmış, yorgun küçük ihtiyarlar karşımıza çıkmaktadır.

Ne yapılmalıdır?

Konuşmayı öğrenmek önemlidir. Bu konuda esas görev, aileye düşmektedir. Aile, çocuğuyla sürekli konuşmalı ve onu dinlemelidir. Anne işini, baba yorgunluğunu öne sürerek çocuklarıyla yeteri kadar konuşamaz ve dinlemezse çocuk konuşmasını öğrenemeyecektir.³

Yemek zamanları, özellikle akşam yemekleri tüm aile bireylerinin bir arada olduğu ortamlardır. Yanlış bir atasözümüz, halen geçerliliğini korumaktadır.

"Yemekte konuşulmaz!"

Herkes yemekte konuşabilmelidir. Hem yavaş yavaş yemek yenir, hazmedilir. Hem de aile bireylerinin sorunlarına ortak çözümler aranır.

Aile bireyleri zaman zaman çocukların da katılabileceği sorunlar üzerinde tartışabilmelidirler. Baba ya da anne tartışmalarda uyarıcı, yol gösterici olmalıdır.

Bu konuda, anaokulunun önemli sorumlulukları vardır. Ana okullarına ülkemizde çağ nüfusunun ancak % 1,5'i devam edebilmektedir. Ana okulu, çocukların birbirleriyle konuşabileceği en iyi ortamdır. Bu ortam, değerlendirilmelidir. Çocuklar sürekli olarak sırasıyla konuşturulmalıdırlar. Konuşurlarken yaptıkları hatalar düzeltilmeli, eksikleri giderilmelidir.

Konuşmasını ve dinlemesini öğrenen çocuklar, yazmayı daha kolay öğrenirler. Demokratik ortamlara eğilim gösterirler. Hoş görülme gereğini kavrarlar. Bu nedenlerle okumadan önce konuşmasını öğrenmeliyiz.

KAYNAKÇA

1- "PARLER ET ECRIRE" Le Monde de L'Education" No:186 Octobre 1991

2- "Experience Vecue a l'ecole" Dan l'ecole des Parents Mai 1988

3- Muallimoğlu, Nejat (1991) Tüm Yönleriyle Hitabet Muallimoğlu Yayınevi.

Konuşmasını ve dinlemesini öğrenen çocuklar, yazmayı daha kolay öğrenirler.

Sorumluluğu Öğretmek: Dalton Planına Dönüş

June EDWARD

Önceki kuşaklardan endüstri için dakik, yetkiye boyun eğen ve tek düze işlerde çalışabilen kişiler olmaları beklendi.

Sorumluluğu nasıl öğretebiliriz? Bu soru, günümüz eğitiminde yanıtlanması gereken önemli sorulardan birisidir. Okullarımız, öğrenciler adeta büyükanne ve büyükbabalarınınkinin aynısı bir yaşam sürecekmış gibi tasarlanmış biçimde görünüyor. Bizden önceki kuşaklardan, endüstri için dakik,

yetkiye boyun eğen ve tek düze işlerde çalışabilen kişiler olmaları beklendi. Yargılama, karar verme, yaratıcılık ve bağımsızlık ne öğretildi; ne de bu yeteneklerin geliştirilmesi arzu edildi. Oysa ki endüstri değişti, ama okullar aynı kaldı. Zil sesiyle, adeta koyun sürüsü yerine konan öğrencilerden hâlâ aynı tutumlar bekleniyor. Kimi öğretmenler yaratıcılık

ve eleştirel düşünceye özendirse de, sınıfların çoğunluğunun, öğretmen merkezli ve standart öğretim programlarıyla sınırlı olması önlenememiştir.

Maria Montessori'den esinlenen Helen Parkhurst, 1921 yılında Massachusetts Dalton'daki bir lisede, bu uygulamaya karşı bir seçenek olarak "Dalton Laboratuvarı Planı"nı başlattı. Dalton Planı, öğrencilerin günlük programlarını, kendilerinin bireysel olarak belirlemeleri esasına dayanmaktadır. Böylece geleneksel sınıflar dağıtılmış, haftalık çalışma

programları kaldırılmış, ziller susturulmuş ve öğrenciler zamanlarını nasıl kullanacaklarını bilen, güvenilir bireyler olarak görülmüştür.

Dalton Planı uygulanan bir okulda, sabahları genellikle laboratuvarlarda akademik çalışmalara ayrılır; öğleden sonraları ise, daha geleneksel olan beden eği-

timi ve müzik çalışmaları ile ders dışı etkinliklere bırakılır. Her akademik alan "Laboratuvar" olarak tasarlanan bir ya da bir kaç sınıfa sahiptir. O dersin laboratuvarında, tüm ders ve başvuru kitapları ile gerekli donanım bulundurulur. Sıraların yerini masa ve sandalyeler almıştır. Öğretmenler, uzmanlık alanlarına göre görevlendirilir. Ayrıca, gereksinim duyulduğunda küçük tartışma kümelerini örgütlemek, danışmanlık yapmak ve öğrencileri özendirmek de, öğretmenlerin görevleri arasındadır. Bu durumda öğretmen, sahenin merkezindeki rolünü bırakmış; öğrenci için rehber, öğrenmeyi kolaylaştıran kişi ve rehber olmuştur.

Dalton Planı uygulanan okullarda, öğrenciler sınıf öğretmenlerinin rehberliğinde, her sabah, üzerinde çalışmak istedikleri ve laboratuvarlarda izleyecekleri sözleşmeleri seçerler. Öğrenci, seçtiği bir laboratuvar da en az bir saat kalır. Fakat, bir laboratuvar dan diğerine geçmek ya da daha uzun kalmak serbesttir. Ne elli dakikalık sınıflar, ne de öğrencilerin kitle halinde hareketini sağlayan zil vardır. Öğrenci, bir diğerine geçmeden önce, o ayın ders sözleşmesini tamamen bitirebileceği gibi, her sözleşme üzerinde parça parça da çalışabilir. Eğer bir öğrenci, süre-

sinden önce sözleşmelerinin tümünü tamamlamışsa, istediği bir laboratuvar da daha fazla çalışabilir ya da bir sonraki sözleşmelerine başlayabilir. Hastalık, kişisel sorunlar, tatiller, bir derste zorlanma, uzun süre devamsızlık gibi nedenlerle geride kalan öğrenciler ise, bir sonraki takımı almadan önce o ayın sözleşmelerini tamamlamak zorundadırlar.

Dalton Planı uygulanan bir okulda, ev ödevi verilmez. Çünkü Parkhurst ve izleyicileri, öğrencilerin spor yapmak, müzik aletleri çalmak, toplum ve aile etkinliklerine katılmak ya da yalnızca dinlenmek için, akşamları serbest kalmaları gerektiği kanısındadırlar. Ancak, bir öğrenci, eğer arkadaşlarına yetişmek ya da işi erken bitirmek isterse, sözleşmeleri evine götürebilir.

Dalton Planı, öğrencilerin ilgileri ve çevrelerini, kısmen de olsa denetim altında tutabilmelerinin, eğitime katkı sağlayacağı inancına dayalıdır. Öğrenci, istediğini yapma özgürlüğüne sahip değilse, her gün ilgileneceği konuyu, sözleşmenin üzerinde çalışacağı bir bölümü ve bir oturumda kullanacağı süreyi seçebilmektedir.

Dalton Planı'nda, öğrenci, yaşlıları arasında işbirliğine özendirilir, fakat zorunlu kılınmaz. Öğren-

**Dalton Planı,
uygulanan
bir okulda,
ev ödevi
verilmez.**

ci, her gün yalnız başına; bir başka öğrenci ile birlikte; ya da küçük bir küme içinde çalışma seçeneklerine sahiptir. Öğrencilerin bir araya gelme nedenleri, sınıf veya yetenek düzeyleri değildir. Öğrenciler, birbirlerine yardım etmeye; arkadaşlarından veya öğretmenlerinden yardım istemeye özendirilirler.

Dalton Planı ile bir öğrencinin, bir sınıftan diğerine geçmesi, öğretim yılı boyunca mümkündür. Sözleşmelerini daha çabuk bitirebilenler, hızlı öğrenciler ve istekli olanlar, yaşlarından önce mezun olarak, bir üst öğrenime devam edebilirler veya işe başlayabilirler. Ancak bu durumdaki öğrenciler, okulda kalmak ve spor etkinliklerine katılmak isterlerse; en sevdikleri konular veya zor buldukları derslerde olağan dışı sözleşmeler alabilirler. Arkadaşlarından

Günümüzde, öz-disiplinli, yaratıcı, birçok görevi bir arada yapabilen, yalnız ya da başkalarıyla birlikte, iyi çalışabilen iş görenlere gereksinin duyulmaktadır.

daha fazla zamana gereksinim duyanlar ise, yalnızca daha geç bir tarihte mezun olacaklardır. En iyi elde edilinceye dek, sınavlar yinelenebileceği ve yetersiz iş, cezasız olarak yeniden yapılabildiği için başarısızlıktan söz edilemez. İşin ne kadar sürdüğü değil, ne ölçüde yetkin olduğu önemlidir.

Dalton Planı Günümüz Eğitiminde Nasıl Yararlı Olabilir?

Endüstri sonrası çağımızda dakik, başkalarını izleyebilen ve yalnızca bir yönde becerisi olan iş görenlere çok büyük istem yoktur. Çünkü şirketler, mini merkezlere ayrılmakta, ev bilgisayarları ile günün/gecenin her saatinde çalışabilmektedir. Standartlaşmadan çok, farklılık vurgulanmaktadır. Bu nedenle günümüzde, öz-disiplinli, yaratıcı, birçok görevi bir arada yapabilen, yalnız ya da başkalarıyla birlikte, iyi çalışabilen iş görenlere gereksinim duyulmaktadır. Parkhurst'ün işbirliği ve öz-denetime dayalı olan Dalton Planı'nın, bugünün dünyasında öğrenci, öğretmen ve okul bölgelerine sağlayacağı yararlar şunlardır:

- ✓ *Sorumluluk ve öz-disiplin sahibi olabilirler.*
- ✓ *Yavaş çalışabilir ve ayrıntılı biçimde öğrenebilirler.*
- ✓ *Hızlı çalışabilir ve çabuk ilerleyebilirler.*
- ✓ *Cezalandırılma kaygısı taşımaksızın, başarısız olma riskini alabilirler.*
- ✓ *İlgili oldukları konular üzerinde çalıştıkları için, her zaman etkin olabilirler.*
- ✓ *Tehdit edici ve yarışmacı olmayan bir ortamda çalışabilirler.*
- ✓ *Gereksinim duyduklarında, bireysel yardım isteyebilirler.*
- ✓ *Öğretmenleri ve arkadaşlarıyla uzun dönemli ilişkiler kurabilirler.*
- ✓ *Geride kalma kaygısından uzak*

olarak devamsızlık yapabilirler.

✓ Okul saatlerini değiştirebilirler.

II-Öğretmenler

✓ Tüm zamanlarını eğitsel kollara ayırabilirler.

✓ Öğrencilerin arkadaşı ve danışmanı olabilirler.

✓ Engellenmeden, serbestçe çalışabilirler.

✓ Güdülenmiş ve özgüvenli öğrencilerle çalışma şansı elde edebilirler.

✓ Uzmanlaşmak için zaman bulabilirler.

✓ Meslektaşlarıyla işbirliği içinde çalıştıkları için, kendilerini daha az soyutlanmış hissederler.

II- Okul Bölgeleri:

✓ Karmaşık ders programı ortadan kalkmıştır.

✓ Dalton Planı'nı benimseme maliyeti düşüktür.

✓ Yeni gelen öğrenciler, kolayca yerleştirilebilir.

✓ Dil konusundaki yetersizlikler için, dil grupları düzenlenebilir.

✓ Öğretmen adayları ve stajyer öğretmenler mesleğe dikkatlice yerleştirilebilir.

✓ Öğretim yılı, okul günü ve okulun öğrencileri yeniden değerlendirilebilir.

Eğitim eleştirmenlerinin çoğunluğu, geçmiş çağların endüstriyel gereksinimlerine hizmet eden bir okul örgütünün, modern topluma ilişkin sorunların üstesinden gele-

meyeceği ve endüstri sonrası bir dünyada, işlev gösterebilecek bireyleri yetiştirmede yetersiz kalacağı görüşündedirler. Günümüzdeki ve gelecekteki sorunlarla başa çıkmaya yardımcı olacak, yeni bir yaklaşıma acilen gereksinim vardır. H. Parkhurst'un Dalton Laboratuvarı Planı, bu konuda bir çok avantajlar sunmaktadır. Öğretimlerinin önemli yönlerine ilişkin kararlar alabilmek, yaratıcı olmak, risk almak, sorunları çözmek, anlamlı işlerde başkalarıyla işbirliği yapmak vb. fırsatlara sahip olan öğrenciler, daha sorumlu ve öz-disiplinli bireyler olacaklardır. Ayrıca onlar, eleştirel düşünme, kararlarının sonuçlarını kabul etme ve başkalarına yardımcı olmayı da öğreneceklerdir.

Bir okul örgütü, ne eğitim sorunlarının tümünü çözebilir, ne de tüm öğrencilerin başarılı olacağı güvencesini verebilirler. Ancak sorumluluk, doğru yargı, yaratıcılık ve işbirliğine olan gereksinimin arttığı bir toplumda, Dalton Planı, üzerinde bir kez daha düşünmeyi hak etmektedir.

Sorumluluk, doğru yargı, yaratıcılık ve işbirliğine olan gereksinimin arttığı bir toplumda, Dalton Planı, üzerinde bir kez daha düşünmeyi hak etmektedir.

**J. Edward,
"To Teach
Responsibility, Bring
Back the Dalton Plan"
Phi Delta Kappan Jan.
1991,
72:5, 398-401' den
Özet çeviri yapan:
Dr. Muallâ BİLGİN**

0-3 Yaşları Arasında Çocuk Gelişimi ve Anne Babanın Katılımı

Sevgi KOŞANER

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Uzmanı

Yeni doğan bebekle birlikte, bir ailede sorunlar ve sorumluluklar gündeme gelir.

Yeni doğan bebekle birlikte, bir ailede sorunlar ve sorumluluklar gündeme gelir. Eve yeni katılan, korumaya muhtaç bebek, tatlı uğraşların yanında, bir çok sorunu da beraberinde getirir. Bebeklerini büyütürken karşılaşılabilecekleri durum ve davranışlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan ana-babalar, onunla nasıl iletişim kuracaklarını, hangi davranışın daha sağlıklı olacağını bir türlü kestiremezler. Bebeklerinin ihtiyaçlarını hissetmek, bunları giderebilecek yollar bulmak konusunda yardıma ihtiyaç duyarlar.

Sağlıklı kuşaklara sahip olmanın yolu, sağlıklı bireyler yetiştirilmesinden geçmektedir. Doğum öncesi dönemden başlayarak, çocuğun gelişim alanlarının bilinmesi ve ebeveynlerin bu konuda eğitilmesi; onların, iyi birer gözlemci olarak, çocuğun sağlıklı yetiştirilmesine ve eğitimine katkıda bulunmalarını sağlayacaktır.

Gelişim ne demektir? Hareket, algılama, duygulanma, kavram oluşturma, boy atma, topluma uyum sağlama, gerilim boşaltma gibi değişik boyutlarda birbirine kökten bağlı, düzenli büyüme ve güçlenmeye gelişim demektedir. Gelişim, çocukta

Sevgi KOŞANER

1983'te Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nden mezun oldu. 1983 ile 1985 yılları arasında, özel eğitim gerektiren ve normal çocuklarla çalıştı. 1985'te, Ankara Eümesgut 600 Yataklı Hava Hastanesi Çocuk Polikliniği'nde Aile Danışmanı olarak görev aldı. 1987'de Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı'nda "0-6 aylık ilk bebeğe sahip annelere, bebek sağlığı, gelişimi, bakımı ve beslenmesi ile ilgili verilen eğitimin annelerin bilgi düzeylerine etkisinin araştırılması" konulu tezi ile Yüksek Lisans derecesi aldı. Halen İzmir Hava Hastanesi Çocuk Polikliniği'nde danışmanlık görevini sürdürmektedir.

iç ve dış etkenlere bağlı olarak görülen bir dizi değişikliklere neden olur ve belli bir sıra izler.

Çocuğun gelişim alanlarının bilinmesi, bize, onu tanıma fırsatı verir. Sağlıklı bir iletişim, etkileşim ve değişim ortamını oluşturmamızı sağlar. Toplumsallaşmasının sağlıklı olması için, yaşının gerektirdiği özellikleri bilip, o yönde davranışlar geliştirmemize yardımcı olur.

Bir çocuk için en büyük ödül, bilgili, bilinçli ve sevgi dolu bir ana-baba tarafından yetiştirilmektir.

0-1 AY

Yeni doğmuş bebeğiniz, kucağınıza verildiğinde, neresinden tutacağını bilemezsiniz. Bu minicik bebek, her şeyi ile size bağımlıdır. Yaşayabilmesi için, sizin varlığınıza gereksinimi vardır. Beslenme, alt değiştirme, gaz çıkarma, sevilip, okşan-

ma gibi temel gereksinmelerinin, düzenli ve tutarlı bir şekilde karşılanması gerekir. Böylece, çocuğun gelecekteki kişiliği üzerinde önemli bir rol oynayacak olan temel güven duygusunun gelişmesine neden olacaktır.

İlk ayda bebekte görülen başını dik tutma, kavrama, emme, adımlama motor davranışlar, tamamen istem dışıdır. Hepsi, doğuştan gelen refleksler aracılığı ile yapılmaktadır. Zaman içinde, bu refleksler kaybolacak ve davranışlar istemli hale gelecektir. Bebeğiniz, yaşamının ilk günlerinin büyük bir bölümünü uyuyarak geçirecektir.

İlk aylardan itibaren, bebeğinize göstereceğiniz fiziksel yakınlık, sevgi, onun huzurlu ve kendine güvenli bir çocuk olmasını sağlayacaktır. Başının üzerine asabileceğiniz sesli, hareketli bir mobil, onun duygusal açıdan uyarılmasını sağlayarak, zihinsel aktivitelerinin harekete geçmesine yarayacaktır.

1-4. AYLAR

Bebeğinizin ilk sosyal davranışı, emme hareketidir. 1. ayın sonuna doğru, size sürpriz yapar ve ikinci sosyal davranışını, o muhteşem gülücüğünü gösterir. Kucağınıza aldığınızda, ağlamasını keser, rahatlar, sizinle göz kontağını kurar.

1. ayın sonundan itibaren, bebeğiniz, ilk alışkanlıklarını kazanmaya başlar. Refleks olarak yaptığı davranışları, bilinçli bir şekilde tekrarlar ve bu davranışları birleştirerek

Bir çocuk için en büyük ödül, bilgili, bilinçli ve sevgi dolu bir ana-baba tarafından yetiştirilmektir.

4. aydan itibaren, görme alanının düzelmesi ve el-göz koordinasyonunun gelişmesi, bebekte amaçlı davranışlara neden olur.

özümler. Böylelikle, zihinsel işlevlerini devreye sokar. Örneğin; emme davranışının gelişmesi. Emme davranışının gerçekleşmesi için, önceleri meme başının bebeğin ağzına dokunması gerekirken, bir süre sonra, annesinin onu kollarına almasıyla birlikte, emme beklentisi başlar. Artık bebeğin zihninde, anne kucağı ile emme ve açlığın giderilmesi arasında bir bağlantı kurulmuştur.

Bu dönemde, görsel ve eğitsel algı devreye girer. Çevresinde hareket eden nesnelere, gözleri ve başıyla takip etmeye başlar. Yakalamak için uzanır. Eline bir çingirak verirsiniz kabaca tutar, ağzına götürmeye çalışır, sallar, çıkan sesi dinler, kaynağını araştırır. El ve ayaklarını uzun uzun seyreder. Elleriyile kulağını, gözünü ve burnunu incelemeye başlar.

4. ayın sonunda, sıkıca desteklenirse, kısa süreli oturabilir. Onunla konuşursanız, size kısa kahkaha patlatmalarıyla cevap verir. Ses perdesinde anî değişiklikler olur. Çığ-

lıklar atar. Tükürüğünü üfürür, püskürtür. Ağlamalarında azalma olur.

Bu dönemdeki olumlu ana-baba tutumları, şunlardır:

✓ Çocuk uyanırken yakınında bulunmak.

✓ Sevecen davranmak.

✓ Fiziksel yakınlık kurmak.

✓ Beslenme zamanlarını düzene sokmak.

✓ Rahat edebilmesi için bol giysiler giydirmek.

✓ Çevresel uyarıcılar vermek: Hareket eden, sesli, renkli mobiller duysal ve zihinsel açıdan yararlı olurken, çingiraklar da buna ek olarak, el-göz koordinasyonunun sağlanmasına, kavrama, tutma gibi becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur.

4-8. AYLAR

4. aydan itibaren, görme alanının düzelmesi ve el-göz koordinasyonunun gelişmesi, amaçlı davranışlara neden olur. Başlangıçta tesadüfen görüp yakaladığı bir objeye, tekrar tekrar uzanır. Sarkan ipi çektiğinde, nesnelere hareket ettiğini görür. Bu, son derece ilgisini çeker ve hareketi tekrarlar. Görsel alanının dışına çıkan nesnelere, 6. aydan sonra aramaya başlar. Bilinçli gülmeye başlar.

oyuncaklar, açılıp kapanabilen müzikli kutular, birbirine vurunca ses çıkaran nesnelere, içinden su boşalan kaplar olabilir. Aslında bu dönem, tam bir tencere, tava dönemi başlangıcıdır. 6-8 ay civarında, eline verebileceğiniz bir tencere kapağı ve ona vurabileceği bir kaşık, onu çok mutlu eder.

✓Kucağınıza alıp, pencereden baktırmak veya dışarıyı görebileceği bir yerde arabasıyla oturtmak, çevresini tanıması, gelişimini olumlu biçimde etkileyecek uyaranları alması açısından yararlı olacaktır.

8-12. AYLAR

Davranışları istekli ve bilinçlidir. Uzaktaki bir oyuncak almak için, anne veya babasının elini tutup, uzatabilir. Saklanmış oyuncak, örtünün altında bulur. Çevresinde gördüğü her şeyi, daha sonraki dönemlerde kullanmak üzere zihnine kaydeder. Algıladığı olaylar arasında bir ilişki kurar ve sesini duyduğu anda, annesinin görüntüsünü arar. Nesnelere sesleri ve dokuları arasındaki ilişkiyi dinleyerek, ağızına koyarak anla-

Motor hareketlerde gelişme olur. Destekli oturmaya başlar. 8.ayda tutunarak ayağa kalkar. Koltuk altlarından tutulduğunda, zıplar. Nesnelere parmaklarıyla tutmaya başlar. Uzaktaki bir oyuncak almak için inatlaşır, onları ısırır, vurur, çığır. Ayna ile çok ilgilidir.

Bu dönemde, yabancı korkusu başlar. Tamamen anneye bağımlıdır. Ayrılmaları onu korkutur. Yalnız kalmayı reddeder, ağlar. Karşılaşacağınız bir diğer problem de uyku zorluklarıdır. Oldukça zor uyur.

Kendisine seslenildiği zaman diller, vücuduyla tepki verir. Yüz ifadelerini taklit eder. Jestler başlar. Sesini alçaltıp yükseltir. Kendi sesini dinlemekten hoşlanır.

Bu dönemdeki ana-baba tutumları, şunlardır;

- ✓Fiziksel yakınlık göstermek.
- ✓Ninni şarkı vb. söylemek.
- ✓Zihinsel, duyuşal ve fiziksel gelişimlerine katkıda bulunabilecek uygun çevre düzenlemeleri yapmaktır. Görüp uzanabileceği mesafelerde, değişik yapılarda oyuncaklar, bu amaçlar için uygundur. Bunlar, basınca ses çıkaran yumuşak

**1-2. yaşlar
tam bir
araştırma,
keşfetme,
icadetme ve
kendine
güvenmeyi
öğrenme
dönemidir.**

maya çalışır. Bir yaşın sonuna doğru, nesnelere ağızına götürmekten vazgeçer, fırlatmaya başlar. Kendi vücudu ile ilgilenir, parçalarını tanımaya başlar. Cinsel kimliği ile ilgili bazı tepkiler gösterir. Anne veya babasının davranışlarını taklit etme, onlara benzemeye çalışma gibi davranışlar görülür. Yabancı korkusu devam eder. Uykuda huzursuzluk görülebilir.

Bu dönemde, artık kendi başına oturabilir. Emekler. Bir elinden tutulursa yürür. İskemlede oturabilir. Bir elini diğerine tercih eder. İçinde nesne olan kutuları iter, çeker, küpleri üstüste koyar, kule yapar. Bardağını tutar, kaşık kullanabilir. Kendi başına yemek yemek isteyebilir.

Bir yaşın sonunda, ismi söylenen nesneyi verebilir. Çok kısa hikayeleri dinler. Anlaşılmaz, kısa cümleler kurar. 2-8 arasında kelimesi vardır (anne, baba, dede, mama gibi). Fısıldayarak konuşur. Sözcükleri, bıkıp usanmadan tekrarlar.

***Bu dönemdeki bebek için,
olumlu ana-baba
tutumları şunlardır:***

- ✓ Fiziksel yakınlık göstermek ve ilgilenmek, konuşmak.
- ✓ Çevresini keşfetmesi için olanaklar sağlamak, bu konuda bebeği desteklemek, ona cesaret vermek (Bebegin gelişimine olumlu katkılarda bulunacaktır).
- ✓ Sözel oyunlar oynamak, çevresindeki herşeyin adını söylemek.
- ✓ Bebeksi konuşmadan, çıkardığı sesleri taklit etmek. Bu biçimdeki taklitler, bebeği konuşması için cesaretlendirecektir. 'Tel sarar bay-bay, ce-e' gibi oyunlar oynamak. Bu oyunlar, konuşma gelişiminin yanında, motor gelişimini de destekleyecek, duyuşal açıdan da hareketler ve sesler arasında ilişkiler kurmasına neden olacaktır.
- ✓ İç içe geçebilen, üst üste konabilen oyuncaklar, dolgu oyuncaklar, itilip çekilebilen oyuncaklar almak, bu dönem için uygun olacaktır.

1-2. YAŞLAR

'Tam bir araştırma, keşfetme, icadetme ve kendine güvenmeyi öğrenme dönemidir. Deneyimleri fazlalaşmış, emekleme ve yürüme ile birlikte gelen bir hareket özgürlüğü kazanmıştır. Bu dönem, "ilk adım" serüveninin başarıldığı bir dönemdir. Bu başarı, ana-babaların bir türlü nedenini kavrayamadığı, sal-

dırganlık davranışını da beraberinde getirir. 12-15 aylar arasında, yürüyerek çevresini keşfe çıkan bebek, onun için anlaşmazlık konusu olabilecek bir çok durum ve davranışla karşılaşır. 15 aydan sonra ise ısırma, saç çekme, çimdikleme, tırmıklama, yumruk atma, kırıp dökme, eşyalara zarar verme gibi ana-babasını çileden çıkarabilecek davranışlar yapar. Bunlar, gelişim süreci içinde, normal sayılan davranışlardır. Bir kaç ay sonra, doğru dürüst yürümeye, ellerini ve vücudunu daha iyi kullanmaya başlayacaktır. Bu da ona, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olacak davranış özgürlüğünü kazandıracaktır.

Çok sabırsızdır. Anî değişikliklerden korkar. Yeni kişi ve durumlarla karşılaştığı zaman, korku ve gerilim görülebilir. 15 aydan sonra, altını ıslattığında bunu belli eder. Jest ve mimiklerle desteklenmiş konuşma seslerinden oluşan bir dili vardır.

18-24 aylar arasında, deneme-yenilme yöntemlerini kullanır. Öğrendiklerini birleştirerek, yeni davranışlar icadeder. Örneğin; bir kibrit kutusunun içine bir zincir koyup eline verildiğinde, zinciri almak için, daha önceden öğrendiği iki şeyi yapar. Kutuyu ters çevirip, silkeler veya parmağını kutuya sokar. Ala-

mayınca, kendi kendine daha önce öğrendiklerini düşünür, kendi ağzını açar kapar, bunu tekrarlar. Daha sonra, kutuyu parmağıyla açar ve zinciri alır. Burada yaptığı; kutu kapağı yerine önce kendi ağzını açıp kapatmak olmuştur. Kutunun deliğinin büyümesi için, diğer öğrendiklerini düşünmüş, kutuya basınç uygulayarak açmış ve sonuca ulaşmıştır.

Bu dönemde, artık vücut parçalarını tanır ve gösterir. Kendi başına yemek yiyebilir. Resimleri ve nesnelere, kendince isimlendirmeye başlar. Henüz paylaşmayı bilmez. Gruba katılır, ama tek başına oynar. İki yaşın sonu "Mu ni? (Bu ne)" döneminin başlangıcıdır. İşaret parmağı önde dolaşır. Her şeyi sorar, ismini sorar, ismini öğrenmek ister. Bıkıp usanmadan, sizi çıldırtıncaya kadar "Mu ni? sorusunu tekrarlar.

15 aydan sonra, bebeğin jest ve mimiklerle desteklenmiş konuşma seslerinden oluşan bir dili vardır.

Her zaman için geçerli olmayabilir ama çok bunaldığınızda "Mu ni? sorusunu, sizin ona yöneltmeniz, sorunun bir süre durmasını sağlayabilir.

1-2 yaş döneminde olumlu ana-baba tutumları şunlardır:

✓Rahatça ve tehlikesizce oynayabileceği bir ortamda hazırlamak.

✓Çevresini keşfetmesine izin vermek.

✓Her şeyi elleme, kurcalama, merak etme davranışları, gelecekte onu olumlu yönde etkileyecektir. Ancak, tehlikeli olabilecek şeylerin yok edilmesinde yarar vardır. Örneğin; prizlerin kapatılması, ilaç, deterjan vb.maddelerin çocuğun ulaşabileceği yerlerde bırakılmaması.

✓Bol bol konuşmak, okumak, vücut parçalarını öğretmek.

✓Çocuk bahçelerine gitmek.

✓Resimli kitaplar; aile fotoğrafları; parçalanabilen, değişik mekanizmaları olan oyuncaklar; peşinden gidebileceği toplar; çocuğun enerjisini boşaltması, motor, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini etkilemesi açısından uygun olacaktır.

2-3.YAŞLAR

Bazı gelişimcilere göre, bu dönem, ilk ergenlik çağı diye adlandırılan bir dönemdir. Bebeklikten çocukluğa geçiş yapar. Olumsuz ve asîdir. "Hayır" en çok kullandığı söz-

cüktür, kararsızdır. Ne istediğini bilmez, istekleri sürekli değişir. Merak ve soru sorma son haddindedir. Hayalî arkadaşları vardır. Onlarla konuşur, oynar. Kendi kimlik duygusunu geliştirirken, çevrenin istemlerine uymayı bu dönemde gerçekleştirmeye başlar. Ancak, henüz kuralları uygulamada güçlük çeker. Davranışları ve sözleri taklit eder. Övülmekten çok hoşlanır. Grup içinde paylaşma alışkanlığını, bu dönemde geliştirmeye başlar. Dikkatini 10-15 dakika kadar toplayabilir.

Fiziksel hareket özgürlüğünü kazanmasıyla birlikte, bağımsızlık olgusunu geliştirmeye ve kendi başına işler yapmaya çalışır. Yemeğini kendi yemek ister. Döküp saçarak yer, kendi yıkanmak ister, yardım ederseniz tamamen giyinebilir. Bu bağımsızlık hareketlerine rağmen, ana-baba bağımlılığı hâlâ devam eder. Doğa ve dünya ile çok ilgilidir. Kakası onu çok ilgilendirir, onunla oynamak, etrafa bulaştırmak sizi dehşete düşürebilir, ama, bu uğraşı, onu çok keyiflendirir. Bu davranışı sizi kızdırmak için değil, kendi çıkardığı, ürettiği bir şeye olan doğal merakından ötürü yapmaktadır. Yumuşak şeyler çok ilgisini çeker, çamurla, kille, kumla oynamak da onu çok mutlu eder.

Müzik eşliğinde dans etmek, onun için çok keyif vericidir. Karalamalar yapar, bunların asılmasına çok önem verir. Söylenenleri anlar, basit

cümlelerle derdini anlatabilir. Tekerlemeleri, kısa ve tekrarlı şarkıları ezberler. Hayvan masallarını sever.

Bu dönemdeki olumlu ana-baba tutumları şunlardır:

- ✓Kurallar koymaya başlamak (Ancak aşırı isteklerde bulunmamak).
- ✓Her istediğini yapmadan esnek olmak.
- ✓Öfkesini kontrol altına almak: Dönem özelliklerinden olan öfkesini engelleyemezsiniz. Ancak kontrol altına alabilir, o sıradaki enerjisini kendine ve çevresine zarar vermeden, boşaltmasını sağlayabilirsiniz. Bunun için söküp takmalı oyuncaklar, çamur, kil, oyun hamuru gibi malzemeler, oyun alanlarındaki aktiviteler, kum torbası gibi malzemeler bu konuda size yardımcı olabilir.
- ✓Masal kitapları okumak, resimlerle ilgili sorular sormak ve anlatmasını istemek.
- ✓Nitelikli biçimde beraber olmak: Çocuğunuzla birlikte olduğunuz zamanlarda onun ilgi alanlarını zenginleştirmek yönünde değerlendirebilirsiniz. Örneğin; birlikte resim yapmak, kumda

oynamak, taş, yaprak toplamak, alışverişe ve hayvanat bahçesine beraber gitmek vb. gibi.

Çocuğunuzla yapabileceğiniz tüm bu etkinlikler, onun gelişimine son derece olumlu katkıda bulunacaktır. Çocuğunuzla aranızda, çok özel bir ilişkinin kurulmasına yardımcı olacaktır. Şunu hiç unutmamalısınız, 0-3 yaş dönemi, bir insanın yaşamında çok önemli bir dönemdir. Kişiliğin temelleri, bu dönemde atılmaktadır. Aynı zamanda da oldukça zorlu bir dönemdir. Bedensel fonksiyonlarını kontrol edemeyen, sizinle anlaşmak için konuşma dilini kullanamayan küçük çocuğunuzun anlamak, zordur. Bunun için atılması gereken ilk adım, öncelikle kendi korkumuzu, kendimize güvensizliğimizi bir kenara atmak, başkalarıyla konuşmak, en önemlisi de bebeğimizi gözlemek, onun, kendi vücut dilini kullanarak bize anlatmaya çalıştıklarını algılayabilmektir. O, bize çok şey anlatır.

Çocuğunuzun büyütürken, her şeyden önce kendinize, içgüdülerinize güvenin, sevgi ve şefkatinizi ona gösterin. Bunu yapmak demek, ona, en güzel armağanı vermek demektir. Sağlıklı ana-baba ilişkisinin temelinde sevgi vardır.

Çocuğunuzun büyütürken, her şeyden önce kendinize, içgüdülerinize güvenin, sevgi ve şefkatinizi ona gösterin

Çocuklar Neden Suç İşler?

Doç. Dr. Mine MANGIR

A. Ü. Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Araş. Gör. Figen BAŞAR

A. Ü. Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Günümüzde suçlu çocuklar sorunu hızla artmakta, üzerinde önemle durulması gereken problemlerden biri haline gelmektedir.

Hiç bir çocuk, suçlu olarak dünyaya gelmez.

Günümüzde suçlu çocuklar sorunu hızla artmakta, üzerinde önemle durulması gereken problemlerden biri haline gelmektedir. Fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişememiş, toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte olan, bakıma

ve eğitime muhtaç bir varlık olarak nitelendirebileceğimiz çocukların suça yönelmeleri, bu konunun önemini açıkça ortaya koymaktadır (Koptagel-İlal 1981).

Hiç bir çocuk, suçlu olarak dünyaya gelmez. Çocuğun suça yönelmesine neden olan çeşitli etkenler vardır. Bu etkenler şunlardır:

- Çocuğun doğuştan sahip olduğu fizyolojik ve biyolojik özellikler.
- Toplumsal yapı.
- Ekonomik nedenler.
- Aile yapısı.
- Eğitim ve bireyler arasındaki ilişkiler.
- Sağlıksız yaşam koşulları.
- Kentleşme ve sanayileşmenin meydana getirdiği hızlı değişim sonucu toplumsal değerlerde ortaya çıkan uyumsuzluklar (Gümüşçubuk 1991).

En küçük toplum birimi olarak tanımlanan ailenin, insan yaşamı üzerindeki etkisi, doğumdan önce

başlamakta olup, yaşam boyu devam eden büyük bir öneme sahiptir (Mangır vd. 1990).

Aile, çocuğun korunma, barınma, beslenme gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama yanında sevilme, desteklenme ve güven duygusu gibi ihtiyaçlarını da karşılamaktadır.

Aile içerisinde çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan ana-babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güvenen anne ve baba, bu özgüvenlerini çocuklarına da yansıtır, onların güvenli olmalarını sağlayabilirler. Anne ve babanın davranışlarını kendine model olarak alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenerek, kendisini bu doğrultuda yönlendirebilmektedir. Ancak, çocuğun anne ve babasının tavırlarını benimseyebilmesi için anne-baba-çocuk üçgeni arasında sevgi, saygı ve güven olması gerekir. Sevgi temeline dayalı aile ilişkileri, çocuğun kendi kendine ve çevresine güveninin oluşmasında temel teşkil etmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar so-

nucunda dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında, yeterli sevgi ve anlayış içerisinde büyüyen çocukların, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebildikleri ve sağlam bir kişilik yapısına sahip oldukları saptanmıştır.

Sevgi ve güven duygusundan yoksun aile ortamında büyüyen, anne ve babası tarafından sürekli azarlanıp hor görülen çocuk, kendine ve çevreye karşı güvensiz bir kişilik

geliştirebilir. Karmaşık duygu, düşünce ve çelişkiler içerisinde bulunup, hiç kimsenin kendisini sevmeyişi ve güvenmediği kuşkusuna kapılabilir. Hiç kimseye inanmaz ve güvenmez. Büyüklerin sevgi ve ilgisini çekmek için gereksiz davranışlara yönelebilir. Bu davranışlar, bir sınırdan sonra çocuğun çevreye uyumunu bozmaktadır. Uyum bozukluğu olan çocuk, sinirlilik, hırçınlık, söz dinlememe gibi davranış kalıpları geliştirerek, çevresi tarafından istenmeyen birey haline gelebilmektedir.

Ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması, dolayısıyla bazı ihtiyaçların karşılanamaması da çocuğu suça yönelten nedenler arasında sayılabilir. Ekonomik şartları iyi olmayan çocuklar, öğrenimlerini bırakarak çalışma hayatına atılmaktadırlar. Çocuk, iş hayatına vaktinden önce girerek çeşitli çevrelerle tanışması sonucunda, eği-

Çocuğunuzu büyütürken, her şeyden önce kendinize, içgüdülerinize güvenin, sevgi ve şefkatinizi ona gösterin

Aile içi ilişkilerde doyum sağlayabilen çocuk, uyumlu kişilik özelliği göstermektedir.

tim yoluyla kötü etkilere direnmeyi sağlayacak manevi desteklerden yoksun kalmakta ve toplumla uyumsuz davranışlar göstererek suç olgusuna yönelebilmektedir (Johnson 1987).

Ailenin parçalanmış olması, anne ve babadan birinin kaybedilmesi ve onun yerini alan üvey anne-babanın olumsuz tutumları da çocuğun suç işlemesinde etken diğer nedenlerdendir (Saran 1990).

Yavuzer (1987) tarafından yapılan araştırmada, suçlu deneklerin % 22'sinin dağılmış ailelerden geldikleri belirlenmiştir.

Ailenin genel öğrenim durumu da çocuğun suç işlemesinde önemli rol oynamaktadır. Anne ve babanın öğrenim durumunun düşük seviyede olması, aile içersinde gelenek, görenek ve toplum kurallarının ege-men olmasına neden olmaktadır. Çocuk, neyi neden yapması gerektiğini tam algılayamaması sonucunda, tutarsız ve çelişkili davranışlar gösterebilmektedir.

Açıkça görülmektedir ki, çocuğa toplumsal değerler kazandıran, ona ilk deneyim fırsatını veren aile ortamının gelişim sürecindeki önemi büyüktür. Aile içi ilişkilerde doyum sağlayabilen çocuk, uyumlu kişilik özelliği göstererek, toplum içinde iyi ilişkiler kurup sürdürebilmekte grup çalışmalarına katılabilmekte, sorumluluk yüklenebilmekte ve ortak yaşamın getirdiği koşullara uyarak paylaşmayı öğrenmektedir.

Sonuç olarak, yaşamın amacı olan ve yaşama anlam katan çocukların, ebeveynler tarafından sevgi ve an-

layış içersinde büyütülmeleri, olumlu kişilik geliştirmeleri açısından önemlidir. Bu noktada modern çağa uyum sağlamaya çalışan toplumların, sağlıklı gelişmesinin, gelecekteki başarının ve kültürel mirasın devamlılığının, her yönden iyi yetiştirilmiş olan bugünün çocukları ile gerçekleştirebileceği unutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- FINDIKÇI, İ.**, 1989. Aile İçinde Disiplin. Yaşadıkça Eğitim Dergisi Sayı 6.27-31
- GIALLOMBORDO, R.**, 1972 Juvenile Delinquency. Chicago.
- GÜMÜŞÇUBUK, N.**, 1991. Ailelerin Suç Üzerindeki Etkisi. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- JOHNSON, R.**, 1987. Mother's Versus Father's Role In Causing Delinquency. Adolescence, Vol. XXII. No:86. San Diego
- MANGIR, M.**, ve **HAKTANIR, G.**, 1990. A.Ü. Ziraat Fakültesinde Çalışan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Z.F. Yayınları 1177. Ankara.
- MANGIR, M. VE SİLLELİ, N.**, 1987. Çocuk Suçluluğu. A.E.Z.F. Yayınları. Ankara.
- SARAN, N.**, 1990 Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler. Aile Yazıları III. Birey, Kişilik ve Toplum Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başbakanlığı Bilim Serisi 5/III. Ankara.
- YAVUZER, H.**, 1987. Çocuk Ve Suç. Evrim Matbaası. İstanbul.

Çin, Japonya ve Türkiye'de Okulöncesi Eğitimi

Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU
EÜ Edebiyat Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü Öğr. Gör.

Araştırmalar, yaşamın ilk yıllarındaki çevre koşullarının, çocuğun ilerideki gelişimini önemli ölçüde etkilediğini, kişilik gelişimine yön verdiğini, özellikle bilişsel gelişiminin üçte ikisinin altı yaşına kadar tamamlandığını ortaya koymuştur.

Okulöncesi eğitim, çocuğun bedensel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişiminin sağlandığı önemli bir gelişim evresini oluşturmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalar, okulöncesi evrenin, insan yaşamının en önemli ve en kritik dönemi olduğuna ilişkin bulgular ortaya koymuştur. Bu araştırmalar, yaşamın ilk yıllarındaki çevre koşullarının, çocuğun ilerideki gelişimini önemli ölçüde etkilediğini, kişilik gelişimine yön verdiğini, özellikle bilişsel gelişiminin üçte ikisinin altı yaşına kadar tamamlandığını ortaya koymuştur (Turcan, 1991; Erkan, 1989).

Bugün çeşitli ülkelerde, 0 ile 6 yaşlar arasındaki çocukların bakım ve eğitimine yönelik okulöncesi eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu ülkelerde okulöncesi eğitim konusunda neler yapıldığının incelenmesi, mevcut hizmetlerin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu makale, Çin, Japonya ve Türkiye'deki okulöncesi eğitimi ana hatlarıyla ele alarak, benzer ve ayrılan yanlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Çin'de Okulöncesi Eğitim

Çin'de okulöncesi eğitim zorunlu değildir. Bu kurumlarda, okulöncesi çağındaki çocukların bilişsel, moral ve bedensel yönden geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Okulöncesi eğitimde de, diğer eğitim düzeylerinde olduğu gibi, proletarya kuramının aşılması hedeflenmektedir. Temel hedef, çocuğu yurttaşlık ve sosyalizm ahlâkı çerçevesinde yetiştirmektir (Bilgin, 1989; Gasper, 1989; Robinson, 1991).

Okulöncesi eğitim kurumları, yatılı, gündüzlü ve hem yatılı hem gündüzlü olmak üzere üç türdür. Bu kurumlar üç ilâ altı yaş grubuna yöneliktir. Okulöncesi eğitim kurumları alt

Çin'de okulöncesi eğitimde de temel hedef, çocuğu yurttaşlık ve sosyalizm ahlâkı çerçevesinde yetiştirmektir.

**Çin'de
okulöncesi
eğitim
kurumları
yatılı,
gündüzlü ve
hem yatılı
hem gündüzlü
olmak üzere üç
türdür.**

(lower), orta (middle) ve üst (high) olmak üzere sırasıyla, üç-dört, dört-beş ve beş-altı yaş çocuklarına eğitim vermektedir. Her sınıfta 20 ile 35 çocuk bulunmaktadır. Yatılı ana-okullarında bu sayı biraz daha azalmaktadır (China Handbook Editorial Committee, 1983).

Bunlardan başka, birçok ilkokulun bünyesinde ana-sınıfları bulunmaktadır. Ülke genelinde, yoğun iş dönemlerinde, mevsimlik sınıflar da açılmaktadır.

Okulöncesi eğitim kurumları, Merkezi Eğitim Bakanlığı'nın buyruklarına göre belirlenen ilkeler doğrultusunda semt grupları, hizmet grupları, kent fabrikaları ve yerel halk konseyi yönetimleri tarafından örgütlenmekte ve yönetilmektedir (Bilgin, 1989).

Okulöncesi eğitim kurumları, basit donanımlı, çiftlik ambarı benzeri yerlerden, cazip, tam donanımlı öğrenme ortamlarına kadar değişiklik göstermektedir (Bilgin, 1989). 1980'lerden bu yana, yalnız Beijing'de 71 tane anaokulu açılmıştır. Yine aynı yıl, tam donanımlı ilkokullar, anasınıfları açmaya başlamışlardır (China Handbook Editorial Committee, 1983). Bununla birlikte, okulöncesi eğitim kurumları kırsal kesimde yaygın değildir (Robinson, 1991).

Bugün Çin'de 170.419 anaokulu, 11.507.700 öğrenci ve 410.700 öğretmen bulunmaktadır. Çağ nüfusunun çok küçük bir bölümü, bu hizmetten yararlanabilmektedir. Bununla birlikte, 1979'dan bu yana, tüm alanlarda olduğu gibi, okulöncesi eğitimin geliştirilmesi için de çalışmalar yapılmaktadır (Lewin and Hui, 1989). Tablo 1, Çin'deki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını göstermektedir.

Anaokullarının programı aşağıdaki ders ve etkinlikleri içerir: Sağlık, Serbest Oyun, Jimnastik ve Dans, Anadil, Doğal Çevre ve Yaşam, Matematik, Güzel Sanatlar (Resim vb). Okuma son sınıfta başlayabilir. Bunun yanı sıra, dürüstlük, cesaret, işbirliği, arkadaşlık, disiplin ve nezaket gibi moral niteliklerin kazandırılmasına yönelik etkinlikler de bulunmaktadır.

Anaokullarında eğitim, yatılı okullardaki 24 saatlik bakımın yanı sıra, 4 veya 10 saat arasında değişmektedir (Bilgin, 1989).

(Tablo 1)

ÇİN, JAPONYA ve TÜRKİYE'DE OKUL, ÖĞRETMEN ve ÖĞRENCİ DURUMU

Ülkeler	Okul Sayısı	Öğretmenler	Öğrenciler	Öğretmen/ Öğrenci Oranı
Çin ⁽¹⁾	170.419	410.700	11.507.700	28*
Japonya ⁽²⁾	15.115	99.000	2.041.000	21
Türkiye ⁽³⁾	3.827	6.162	136.504	14

* Araştırmacı tarafından hesaplanmıştır.

(1) China Handbook Editorial Committee, 1983.

(2) Japan Statistical Association, 1989.

(3) MEGSB, 1988.

Japonya'da Okulöncesi Eğitim

Japonya'da isteğe bağlı olan okulöncesi eğitim kurumları, zorunlu eğitim çağına gelmemiş çocuklara yöneliktir. Bu kurumlar, uygun eğitim ortamı sağlayarak, okulöncesi çağındaki çocuklarını bilişsel ve bedensel gelişimlerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Japonya'da okulöncesi eğitim kurumlarını anaokulları ile gündüz bakımevleri oluşturmaktadır.

Anaokullarına üç ilâ beş yaş arasındaki çocuklar kabul edilir ve kabul edildiği yaşa göre bir ilâ üç yıl eğitilir.

Anaokulları, ulusal ve yerel eğitim yöneticilerinin denetimi altındadır. Eğitim ve Kültür Bakanlığı, anaokullarının fiziksel olanakları ile donanımlarını, öğretim içeriğini ve diğer konuları belirtmiştir. Bu kurumlar, belirlenen yasal standartlara uygun olmak zorundadır (ISEI, 1986 b).

Bugün Japonya'da 15.115 okulöncesi eğitim kurumu bulunmaktadır ve 2.041.000 öğrenciye, 99.000 öğretmen eğitim vermektedir (Japan Statistical Association, 1989). Tablo 1, Japonya'daki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile öğretmen/öğrenci oranlarını vermektedir.

Anaokulları isteğe bağlı olmasına karşın, Japonya'da okullaşma % 64'ü bulmuştur. (ISEI, 1986 a.). Yine Japon anaokullarının dünyadaki benzerlerinden farkı, bu kurumlara sınavla öğrenci alınmasıdır (Güvenç, 1983; King, 1973; Kohen, 1982).

Gündüz bakımevleri, kuramsal bakım gereksinimi olan sıfır beş yaş grubu çocuklarına yöneliktir. Bu kurumlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın yönetiminde ve denetimindedir.

Gündüz bakımevleri üç ve daha büyük yaşlardaki çocuklara genellikle anaokullarındakine benzer bir eğitim sağlar. Bu kurumların büyük bir kısmı yerel yöneticiler tarafından işletilir (NIER, 1986).

Anaokulları, ulusal, özel ve yerel olmak üzere üç türdür. Ulusal anaokulları, merkezi yönetimin, yerel anaokulları ise yerel yönetimlerin kontrolü altındadır. Özel olanlar ise, özel ve tüzel kişilerce kurulmuş olup doğrudan devlet kontrolünde değildir. Bununla birlikte, devletin düzenlediği programı uygulamak zorundadır (MFA, 1986).

Anaokulları Çalışma Programı (The Course of Study) aşağıdaki dersleri içerir: Sağlık, Sosyal Yaşam, Doğa, Dil, Müzik ve Ritm, Sanat ve El Sanatları. Tüm bu dersler, anaokulu çocuklarının birbirleriyle yakın ilişkiler kurmalarını, çocukların etkinliklerini ve deneyimlerini artırarak başarılı olmalarını amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, insan haklarına saygılı, barışsever ve demokratik olma gibi özelliklerin kazandırılması da hedefler arasındadır.

Anaokullarında günde en az dört, yılda en az 220 saat ders verilir (Monbusho, 1986).

Türkiye'de Okulöncesi Eğitim

Türkiye'de okulöncesi eğitim isteğe bağlıdır ve sıfır-altı yaş grubuna yöneliktir. Bu eğitim dönemi, çocukların bedensel, bilişsel ve duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazan-

Japonya'da anaokulları, ulusal ve yerel eğitim yöneticilerinin denetimi altındadır.

Türkiye'de okulöncesi eğitim kurumları; kreşler, anaokulları, birleşik kurumlar ve anasınıfları olmak üzere dört grupta toplanabilir.

Ülkemizde, sayıca yaygınlaşması bir "eğitim politikası" olarak kabul edilmiş "tek" okulöncesi eğitim kurumu anasınıfıdır.

masını sağlar, çocukları temel eğitime hazırlar ve çocukların eğitimi ve gelişimine ilişkin sorunların çözümünde ailelere yardım eder (MEB, 1973; Unesco, 1984).

Türkiye'de okulöncesi eğitim kurumları; kreşler, anaokulları, birleşik kurumlar ve anasınıfları olmak üzere dört grupta toplanabilir (Gürkan, 1982).

Kreşler; sıfır-üç yaşlarındaki çocuklara günde yaklaşık 10 saat bakım ve hizmet sağlayan kurumlardır. Genellikle çalışan annelerin çocukları için açılmış bulunmaktadır.

Anaokulları; üç-altı yaşlarındaki çocukların bakım, eğitim ve gelişimlerini sağlayarak, onları ilköğretime hazırlayan kurumlardır (Kantarcioglu, 1973).

Birleşik kurumlar; sıfır-altı yaşlarındaki çocuklara bakım ve eğitim sağlarlar. Şu adları taşırlar: Çocuk yuvası, kreş ve gündüz bakımevi. Bu kurumlarla kreş, anaokulu ve anasınıfı çocukları gruplara ayrılmıştır ve her grupta farklı program izlenmektedir.

Anasınıfları; beş-altı yaşlarındaki çocuklara bakım ve eğitim sağlayan, onları ilköğretime hazırlayan bu kurumlar, ilkokulların bünyesinde açılabilirdiği gibi, anaokulu ve birleşik kurumlarda da hizmet sunabilmektedir. Ülkemizde, sayıca en hızlı yaygınlaşan ya yaygınlaşması bir "eğitim politikası" olarak kabul edilmiş "tek" okulöncesi eğitim kurumu anasınıflarıdır (Savaş-Ülküer, 1989).

Okulöncesi resmi eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı'na bağlıdır. Üniversitelere bağlı anaokullarının da bulunduğu ülkemizde, özel ve tüzel kişilerle, gönüllü kuruluşlara bağlı kurumlar da mevcuttur (Öz, 1983). Bu kurumlar, Milli Eğitim ile Sağlık Bakanlıklarının ilgili organlarıca denetlenmektedir (Oktay, 1990)

Tablo 1'de de görüleceği gibi, Türkiye'de 3.827 okulöncesi kurumda 136.504 öğrenci ve 6.162 öğretmen bulunmaktadır. Halen ülkemizde okulöncesi çağ nüfusu 8 milyonu aşmaktadır. Bu duruma göre, okullaşma oranı % 1.4'tür (Oktay, 1990). Okulöncesinde % 1.4 lük bir okullaşma çok yetersiz olduğu gibi, bu alanda gerekli fiziksel (bina, araç-gereç) ve sosyal ortam standartları henüz gelişmeye muhtaçtır (Akyüz, 1989; Oktay, 1990). Üstelik resmi ve özel anaokullarının çoğunluğunun, büyük kentlerde ve sanayinin gelişmiş olduğu yerleşim bölgelerinde bulunması (Erkan, 1989) da, önemle dikkate alınması gereken bir husustur.

Anaokullarında uygulanan programlarda aşağıdaki dersler yer almaktadır: Sağlık, Sosyal Yaşam, Beden Eğitimi, Müzik, Resim ve El İşleri, Tarım, Fen ve Doğa Bilgisi, Dil ve Sözel İfade, Sayı Bilgileri (Kantarcioglu, 1973; Özgür, 1973; Sükan ve arkadaşları, 1978).

Yarım gün ve/ya da tam gün eğitim veren anaokullarında, günde en az dört saat ders verilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çin, Japonya ve Türkiye'deki okulöncesi eğitimi genel hatlarıyla ele alarak karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışma, söz konusu ülkelerde bazı benzerlik ve farklılıkların bulunduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, adı geçen ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar şöyle sıralanabilir:

✓Her ülke, kendi siyasal, ekonomik ve kültürel yapısına uygun eğitim vermektedir. Çin'de sosyalist düşünce ve değerlere bağlı; Japonya ve Türkiye'de demokratik düzene bağlı, barışsever, insan değerlerine saygılı bir nesil yetiştirmek amaçlanmaktadır.

✓Her üç ülkede de okulöncesi programlarının ana çerçevesi ve politikası Eğitim Bakanlıkları tarafından belirlenmektedir.

✓Her üç ülkede de okulöncesi eğitimin amaçları, genel anlamda, aynıdır.

✓Çin ve Türkiye'de okulöncesi eğitimde okullaşma oranı oldukça düşüktür. Japonya'da ise, okullaşma düzeyinin bir hayli yüksek olduğu görülmektedir.

✓Japonya ve Türkiye'de özel eğitim kurumlarının yaygın olmasına karşın, Çin'de adı geçen kurumlar bulunmamaktadır.

✓Çin ve Türkiye'de bölgesel eşitsizlikler olmasına karşın, Japonya'da ülke düzeyinde nisbeten dengeli bir dağılım söz konusudur.

✓Çin dışında, Türkiye ve Japonya'da okulöncesi eğitimde çalışma, personel ve benzeri hususlar yasal olarak belirlenmiştir. Ancak Türkiye'de nicelik ve nitelik kurumdan kuruma değişebilmektedir.

✓Çin'de üç-altı yaş grubunu, Japonya ve Türkiye'de ise, okulöncesi çağ nüfusunun tümünü kapsayacak eğitimin sağlanması için çalışmalar sürdürülmektedir.

✓Japonya'nın Çin ve Türkiye'den ayrıldığı belirgin yanlardan birisi de, kimi okulöncesi kurumlara sınavla öğrenci alınmasıdır.

Çin, Japonya ve Türkiye'deki okulöncesi eğitimi karşılaştıran bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak, Türkiye'deki bu eğitim kademesine ilişkin bazı önerilere aşağıda yer verilmektedir:

1- Okulöncesi eğitim sıfır-altı yaş grubunun tümünü kapsayacak biçimde genişletilmelidir.

2- Okulöncesi eğitim kurumlarının, kalkınma öncelikli bölgeler başta olmak üzere, ülke genelinde yaygınlaşması sağlanmalıdır.

3- Bu kurumların bina, araç-gereç ve ortamları iyileştirilerek standardize edilmelidir.

4- Okulöncesi eğitim programları sistematik olarak değerlendirilmeli ve geliştirilmelidir.

5- Bu kurumlara nitelikli öğretmen ve personel yetiştirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

6- Mevcut öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitim olanakları (hizmetiçi eğitim, kitap, dergi vb. kaynakların az bir ücretle gönderilmesi gibi) sağlanmalıdır.

Her ülke, kendi siyasal, ekonomik ve kültürel yapısına uygun eğitim vermektedir.

KAYNAKLAR

1- Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi (başlangıçtan 1988'e). Genişletilmiş 3. baskı. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fa-kültesi Yayını No: 160, 1989.

2- Bilgin, Mualla. "Çin'de Okulöncesi Eğitimi". Çağdaş Eğitim. 14:147, Eylül 1989: 45-47.

3- Erkan, Semra. "Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye'de Eğitim Sisteminin Genel Yapısı ve Okulöncesi Eğitimi". Çağdaş Eğitim. 14:150, Aralık 1989; 14-16.

4- Gasper, Barbara. "Keypoint Secondary Schools in China: The Persistence of Tradition?" Compare. 19:1, 1989; 5-20

5- Gürkan, Tanju. "Okulöncesi Eğitimde Kıyaslamalı Bir İnceleme (Türkiye, Romanya, Yugoslavya, Arnavutluk)". A.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi. 15:1, 1982: 105-116.

6- Güvenç, Bozkurt. Japon Kültürü. 2. baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983.

7- ISEI. The Modernization of Japanese Education. Vol. 1. Thought and System. Tokyo: The International Society for Educational Information Inc., 1986 a

8- ----- Understanding Japan: Japanese Education. Tokyo: The International Society for Educational Information Inc., 1986 b.

9- Japan Statistical Association. Statistical Handbook of Japan 1989. Tokyo: Statistical Bureau Management and Coordination Agency, 1989.

10- Kantarcıoğlu, Selçuk. Anaokulunda Eğitim. İstanbul: MEB Yayını, 1973.

11- King, Edmund J. Other Schools and Ours. Comparative Studies for Today. 4th printing. London. Holt, Rinehart and Winston, 1973.

12- Kohen, Sami. Bugünkü Japonya. İstanbul: 1982. (Y.Y.Y)

13- Lewin, Keith and Xu Hui. "Rethinking Revolution: Reflections on China's 1985 Educational Reforms". Comparative Education. 25:1, 1989: 7-17.

14- MEGSB. Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sisteminde Gelişme-

15- MFA. Japan Pictorial Quarterly Magazine. 9:3, 1986.

16- Monbusho. Development of Education in Japan. 1984-1986. Tokyo: Ministry of Education, Science and Culture Publications, December 1986.

17- NIER. Basic Facts and Figures About the Educational System in Japan. Tokyo: Ministry of Education, Science and Culture Publications, March 1986.

18- Oktay, Ayla. "Türkiye'de Okulöncesi Eğitim" M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2, 1990: 151-160.

19- ----- "Türkiye'de Okulöncesi Eğitim ve 6 Yaş Uygulaması". III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. 13-15 Eylül 1984. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, 1985: 128-135.

20- Öz, Feyzi. "Okulöncesi Eğitim". Cumhuriyet Döneminde Eğitim. İstanbul: MEB Yayını: 91, 1983: 253-260.

21- Özgür, İbrahim N. Bugünün Anaokulları. İlaveli 3. baskı. İstanbul: Takıoğlu Matbaacılık ve Ambalaj Sanayii, 1973.

22- Robinson, Jean C. "Stumbling on Two Legs: Education and Reform in China." Comparative Education Review. 35:1, February, 1991, 177-189.

23- Savaş-Ülker, Nurper. "Anasınıflarında Kalite ve Bölgelerarası Farklılıklar". Eğitim ve Bilim. 13:71, Ocak 1989: 37-46.

24- Sukan, Zafer; Şima Belik, Sema Ulçay, Tanyeri Erkmen, İnci Keskinel, Şenay Mollaoğlu ve Ayhan Gökart. Okulöncesi Eğitimi El Kitabı. İstanbul: Redhouse Yayınevi, 1978.

25- The China Handbook Editorial Committee. Education and Science. Beijing: Foreign Languages Press, 1983.

26- Turcan, Ali İhsan. "Okulöncesi Eğitimin Önemi". Çağdaş Eğitim. 16:165, Nisan 1991: 26-28.

27- Unesco. "Turkey". Science Education in Asia and the Pacific. Bulletin of the Unesco Regional Office for Education in Asia and the Pacific. No: 25, June 1984.

BİR SORUNUMUZ VAR

Bir Sorunumuz Var Köşesi Uzmanlarına,

10 yaşındaki kızımız, arkadaşlarıyla birlikte iken hareketli ve neşeli. Ama, bizimle ve erkek kardeşiyle birlikte iken, daha durgun ve içe dönük. Eskiden böyle değildi. Biz, Selen'in bu durumuna bir anlam veremiyoruz. Bu konuda bizi aydınlatır mısınız lütfen.

Saygılarımızla.

Güzin ve Şükrü ALKIN

Sayın Alkin Allesi,

Mektubunuzda, Selen'in davranışlarındaki değişkenlikten söz etmektesiniz. Kızınızın neşeyle oynarken, kısa bir süre içinde durgunlaştığını ya da hırçınlaştığını; hüzünlü dururken birden sevindiğini gözlediğinizi belirtiyorsunuz. Çocuklarda gözlenebilen bu biçimdeki değişkenlikler, ana-babalar için zor, şaşırtıcı, düşündürücü durumlardandır. Anî duygu, davranış değişimleri bir yetişkinde gözlendiğinde, o kişinin ruh sağlığı hakkında endişe duyulabilir. Ama Selen'in yaşındaki çocuklar için kuşku duyulmamalıdır.

7 ile 10 yaşlar arasındaki çocuklar, hem yaşitlarına düşkün olurlar hem de yalnız kalmayı ister

ler. Buna benzer değişkenlikler, çocuğun kendini bulmaya ve gençlik dönemine yönelik ilk hazırlıklarının göstergesi sayılabilir. Bu yaş grubundaki çocukların kendilerine ve vücutlarına yönelik ilgileri başlar. Bu durum, onlar için de zor ve karmaşıktır. Öncelikle duygular konusunda denemelere girişebilirler. Duyguları hakkında daha bağımsız ve kendine özel olma çabasıdır.

Duygular zengin ve karmaşıktır. Bu alandaki girişimleri de çocuk için yenidir. Çeşitli duyguları, karşılayabileceği tepkileri tanımaya, değerlendirmeye çabalar. Böyle çabalamalar sırasında da kararsızlık, karamsarlık, huzursuzluk gözlenebilir. Çocuğun bu biçimdeki davranışları kar-

şısında, ana-babasının tepkileriyle çocuk, ailesindeki değerler ve sınırlar hakkında fikir edinebilecektir. Deneyecek, öğrenecek ve büyüyecektir.

Ana-babalar, kendi koşullarını ve çocuklarının özelliklerini iyi bilmelidirler. Ancak bu şekilde çocuklarına ve kendilerine yararlı ve yardımcı olabilirler. Çocuklardaki davranış değişiklikleri karşısında, onları bir süre gözlemek yararlı olacaktır. Okulda ve evde her hangi bir değişiklik ya da sorun olup olmadığı araştırılabilir. Bize tanımladığınız çerçevede, Selen'in kararsız davranışlarına karşı sabırlı olarak ve saygı göstererek ona yardımcı olabilirsiniz.

Çocuk yetiştirirken, ana-babalara çocuklarıyla olan ilişkilerinin sevgi, saygı, hoşgörü ve sabır temelinde dayalı olması önerilir. Belki de ana-babaların en çok sabırlı olması gereken dönem, çocuklarının gençlik dönemidir.

Selen kendisini tanımaya ve gençlik dönemine hazırlanırken, sizler de genç kız ana-babası olmaya yönelik hazırlanabilirsiniz.

Saygılarımızla.

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin 6 Yaş Grubu Çocuklarındaki Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi

Nilgün KAYNAROĞLU

*Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Enstitüsü, Ankara. 1984*

Toplumun temel çekirdeği olan çocuk, aile içinde yetişir, bilinçlenir ve topluma hazırlanır. Aile biçimleri, hem toplumdaki topluma hem de toplum içinde yöresel farklılıklar göstermektedir. Türk toplumunda yaygın olarak kabul edilen aile tipi anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Çocuk, aile ilişkileri sağlıklı olduğu sürece mutludur. Aile ilişkilerinin çeşitli nedenlerle bozulması sonucu bu üçlü sistemin, anne-baba-çocuk ilişkileri tehlikeye girecek ve anne-babanın boşanması ile sonuçlanabilecektir. Bu durumda çocuk da anne ve baba kadar sıkıntıya girecek ve olaya karşı bir takım tepkiler geliştirebilecektir.

Aile çözümlerinin türlerinden olan boşanma, batı ülkelerinde olduğu kadar, ülkemizde de artmıştır. Örneğin, 1977 senesi istatistiksel dağılımlara göre, Türkiye'de son 40 yılda nüfus iki katı, boşanmalar ise 4.5 katı artmıştır. Amerika'da 1962-1972 yılları arasında boşanma oranı, evlenme oranından daha yüksek bulunmuştur. Dört boşanmanın üçü çocuklu ailelerde, çocuk küçükken olmakta ve her altı çocuktan biri boşanma olayını yaşamaktadır. Toplumsal ve kültürel tüm değişimler ve bunların aileye yansımaları, boşanmaların artışından sorumlu tutulabilir. Boşanmanın bir çok nedeninin yanı sıra çok çeşitli ve önemli sonuçları vardır.

Boşanma hukuki açıdan ele alındığında, çeşitli hukuki sonuçları da beraberinde getiren, ama temelde karı-kocalık durumunun son bulması anlamını taşıyan bir olgudur. Sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alındığında ise, boşanma, çocuğun gelişiminde en önemli faktör olan, aile bütün-

**Aile
çözümlerinin
türlerinden
olan boşanma,
batı ülkelerinde
olduğu kadar
ülkemizde de
artmıştır.**

lüğüne, yani tam aileye son veren ve özellikle çocuklar üzerinde yaşam boyu etkilerini sürdürebilecek bir olaydır. Tam aile, anne-baba ve çocuklardan oluşan ve üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur. Böyle bir aile çocuğun duygusal, sosyal ve ahlâk gelişiminde temel etmenidir. Aile, çocuğun en geniş anlamda sosyalleştirildiği doğal bir çevredir. Çocuğun yaşamı biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını temin etmek için fizikî ve sosyal çevreye uyum çabası içinde geçer. Çocuğun gösterdiği uyum çabası, doğumdan başlayarak bir gelişim gösterir. Bu gelişim, bireyle çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucu olduğundan, burada psikososyal gelişimden söz edilir.

Erikson'a göre psikososyal gelişim evreleri sekiz dönemde incelenir. Burada, konu ile ilgili olan devreler ele alınmıştır. Bu devrelerden 4-5 yaşları arasında suçluluk duygusuna karşılık girişkenlik; 6-11 yaşlar arasında aşağılık duygusuna karşılık üretkenlik gelişebilir. Boşanma ile tam aile olma özelliğini kaybeden ailenin çocuğu, sosyalleştirici doğal bir çevreden yoksun kalıp, psikososyal özellikler açısından zedelenebilecektir.

Boşanmanın çocuğu nitelik ve nicelik yönünden etkilemesi birçok etmene bağlıdır. Çocuğun kişilik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, boşanmaya neden olan ailevi sorunun niteliği ve onun bu sorunu algılama biçimi, boşanma öncesi içinde bulunduğu ve boşanma sonrası içinde bulunacağı ortam gibi. Boşanmanın çocuğu nasıl etkilediği konusunda, genellemeler yapmak olanaksızdır. Çünkü her boşanma olayı aslında, kendine özgü, karmaşık, çok yönlü bir olaydır.

Ülkemizde boşanmış aile çocuklarını, okul öncesi devrede, psikososyal özellikleri açısından ele alan çalışmalar, az sayıda ve yetersizdir. Bu konuya yardımcı olmak, boşanmış aile çocuklarına ve onların anne babalarına katkıda bulunabilmek amacıyla çalışma plânlanıp, yürütülmüştür.

Temel Problem:

Orta sosyo-ekonomik düzeyde, boşanmış ailelerin altı yaş çocukları, psikososyal özellikleri açısından tam aile bağına sahip çocuklara kıyasla farklılık göstermekte midir?

Alt Problemler:

1- Boşanma, çocukların psikososyal özelliklerini etkilemekte midir?

2- Çocuğun psikososyal özellikleri:

- a) Çocuğun cinsiyetine,
- b) Çocuğun anaokuluna devam süresine,
- c) Anne babanın boşanma süresine,
- d) Annenin eğitim durumuna,

bağlı mıdır?

Girişkenlik duygusu, ana-babaların çocukların sorularını yanıtladıkları veya oyun etkinlikleri için hayal gücünü engellemedikleri zaman da gelişir.

Ülkemizde boşanmış aile çocuklarını, okul öncesi devrede, psikososyal özellikleri açısından ele alan çalışmalar, az sayıda ve yetersizdir

C. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI.

1- Araştırmanın Evreni ve Örnekleme:

Araştırmaya, çocukları 6 yaşında olan ve anaokuluna devam eden orta sosyoekonomik düzeye mensup anneler ve bu annelerin çocukları alınmıştır. Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerden random yolu ile anaokulları seçilmiş ve 150 tam aile başına sahip aile ile, 150 boşanmış ailenin anneleri ile çocukları örnekleme oluşturmuştur. Ancak bu anaokullarında yeterli sayıda boşanmış aile çocuğu bulunmadığı için TC Ankara Asliye Hukuk Mahkemelerinden ve boşanma avukatlarından yardım alınmıştır. Boşanmış olan çiftlerin adresleri alınarak bunlarla irtibat kurulmuş ve şartlara uygun olanlarla konuyla ilgili veriler toplanmıştır.

2- Veri Toplama Araçları:

İstenen koşullara uygunluk göstererek örnekleme seçilen annelerle karşılıklı görüşülerek bilgi alınmıştır. Bunun için:

- a) Aile ve çocuk hakkında genel bilgiler içeren anket formu doldurulmuştur.
- b) Çocuğun psikososyal özellikleri ile ilgili bilgileri toplayabilmek amacıyla Uyumsal Davranış Skalası (UDS) uygulanmıştır. Skalanın psikososyal gelişim ile ilgili olumlu kriterlerinin yanı sıra, olumsuz davranışları da değerlendirilme özelliğinin olması araştırma amaçlarını uygun bulunmuştur.

D. BULGULAR

Araştırmanın bulguları şunlardır:

- Araştırmaya alınan çocuklar cinsiyete göre incelendiğinde; boşanmış ailelere mensup kız çocukları grubun % 49.3'ünü, erkek çocukları grubun % 50.7'sini oluşturmaktadır. Tam aileye mensup kız ve erkek çocukları ise eşit dağılmış durumdadırlar.
- Örneklem grubundaki çocukların anaokuluna devam sürelerine göre dağılımları ise şu şekildedir: Tam aile çocuklarının % 47.7'si 8 ile 14.5 ay süre ile, % 52.3'ü 15 ile 24 ay süreyle; boşanmış aile çocuklarının % 47.7'si 7 ile 13.5 ay ve % 51.3'ü 14 ile 24 ay süre ile anaokuluna devam ettikleri saptanmıştır.
- Boşanmış olan annelerin boşanma sürelerine bakıldığında; % 51.3'ü 8 ile 16.5 ay ve % 48.7'si 17 ile 24 ay içinde boşanmış durumdadırlar.
- Annelerin öğrenim durumları incelendiğinde; boşanmış olan annelerin % 56.6'sının lise ve dengi okul mezunu, % 18'inin yüksek okul mezunu oldukları; tam aileye mensup annelerin ise % 55.3'nün orta ve dengi okul mezunu, % 18.6'sının ise yüksek okul mezunu oldukları görülmektedir.
- UDS'nin birinci bölümünde tam aile çocuklarının aldıkları puanlar, boşanmış aile çocuklarının aldıkları puan-

larla karşılaştırıldığında; aradaki puan farklılıklarının önemli olduğu istatistik işlemler sonucunda bulunmuştur. O Araştırmamızdaki boşanmış annelerin boşanma sürelerinin, her iki bölüm puanlarında da önemli bir etken olmadığı, yapılan değerlendirmelerle saptanmıştır.

O Çocukların her iki bölümde de aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının önemli etkenler olduğu, yapılan analiz sonuçlarından bulunmuştur.

E. SONUÇ VE ÖNERİLER:

* Boşanma, çocukların kolay kavrayabilecekleri bir durum değildir. Anne ve baba, çocuklarının bu olayı en az zarar göreceği şekilde atlatabilmeleri için, boşanmanın ne demek olduğunu onlara açık ve yalın bir dille anlatmalıdır. Bunu, anne-baba birbirlerini kötülemeden ve suçlamadan yapmalıdırlar.

* Anne babalar, çocuğu taraf tutmaya zorlamamalı ve onu, kendi aralarındaki çatışmaların dışında tutmaya çalışmalıdırlar. Boşanmanın onu bir süre mutsuz edebileceği, ama bu olayda onun bir suçu olmadığı özellikle belirtilmelidir.

* Çocukta sarsılabilecek bir takım temel duygular, anne babayı düzenli aralarla ve sürekli görmesiyle çözümlenmelidir. Ayrıca, psikososyal özellikler ve diğer gelişim alanlarında destek olması yönünden çocuk, boşanma olayı içine girmeden uzun bir süre önce anaokulu eğitimine katılırsa, daha sonra oluşabilecek bir takım sorunlar ele alınabilir. Anaokullarında çalışan uzman personel çocuklarda kaygı yaratan durumlardan birinin boşanma olduğunu ve bu konuda ona nasıl yardımcı olabileceğini bilmelidir.

* Boşanmaları olanak varsa önlemek ve azaltmak, yoksa daha onurlu daha az örseleyici kılmak için tüm ailenin yararının gözönüne alınması gerekir. Bunun için mahkeme önüne çıkmadan önce, eşlerden, anlaşmazlıklarını çözümlenmeleri için onlara danışmanlık verebilecek eğitim merkezlerinin yaygınlaştırılması ve ailenin öncelikle bu merkezlerdeki çocuk gelişimi ve eğitim uzmanlarına, psikologlara, pedagoğlara ve psikiyatristlere başvurması bir ön koşul olarak istenmelidir. Mahkemelere yardımcı olabilecek bu gibi aile klinikleri ve danışma merkezlerinin yanı sıra, evlilik sorunları ve boşanma konusunda uzmanlaşmış Aile Mahkemeleri veya Uzlaşma Mahkemeleri önerilebilir.

* Boşanma konusunda her topluma uygun boşanma yasaları düzenlemek olanaksız olabilir. Çünkü, yasalar geleneklerin bıraktığı boşluğu dolduramayabilir. Fakat her toplum, geleneklerine ve değişen koşullarına göre anne, baba ve çocuk için en uygun çözümü araştırmak zorundadır.

Her toplum, geleneklerine ve değişen koşullarına göre anne, baba ve çocuk için en uygun çözümü araştırmak zorundadır.

KÜLTÜR KOLEJİ

**geleceğin bilim adamları
için**

**KÜLTÜR
ÖZEL
FEN LİSESİ
açıyor**

AYRINTILI BİLGİ İÇİN BAŞVURU

**9.-10. KISIM ATAKÖY İSTANBUL
TEL:559 85 12 - 559 43 94 -559 04 88 - 560 00 63
FAX :560 47 79**